Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
EVGENI TANCHEV
της 14ης Νοεμβρίου 2018 [1]

Υπόθεση C-630/17

Anica Milivojević
κατά
Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen

[αίτηση του Općinski sud u Rijeci (πρωτοδικείου του Δήμου της Ριέκα, Κροατία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Ελεύθερη κυκλοφορία υπηρεσιών – Συμβάσεις παροχής πιστώσεως συναφθείσες πριν από την προσχώρηση της Κροατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Αναδρομική ισχύς νόμου κράτους μέλους ο οποίος προβλέπει την ακυρότητα τέτοιων συμβάσεων όταν έχουν διεθνή χαρακτηριστικά – Παραδεκτό»

I. Εισαγωγή

1. Η παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Općinski sud u Rijeci (πρωτοδικείο του Δήμου της Ριέκα, Κροατία) κατ' ουσίαν αφορά τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης κροατικού νόμου που προβλέπει ακυρότητα από τον χρόνο συνάψεώς τους συμβάσεων δανείων εξασφαλισμένων με υποθήκες επί ακινήτων στην Κροατία, οι οποίες συνήφθησαν μεταξύ Κροατών οφειλετών και αλλοδαπών πιστωτών μη αδειοδοτημένων για την παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στην Κροατία από τη Hrvatska narodna banka (Εθνική Τράπεζα της Κροατίας). Η υπόθεση άπτεται επίσης των όρων της Συνθήκης Προσχωρήσεως της Κροατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση [2], δεδομένου ότι ο εν λόγω νόμος καλύπτει τις δανειακές συμβάσεις που συνήφθησαν πριν από την ένταξη της Κροατίας την 1η Ιουλίου 2013.

2. Το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε τρία ερωτήματα που αφορούν την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις [3], και ένα που αφορά το προαναφερθέν στοιχείο της διαφοράς, ερώτημα το οποίο άπτεται του δικαίου της Ένωσης σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία και της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με την εφαρμογή ratione temporis του δικαίου της Ένωσης κατά την προσχώρηση νέου κράτους μέλους. Όπως ζητήθηκε από το Δικαστήριο, στις παρούσες προτάσεις θα εξεταστούν τα τελευταία αυτά ζητήματα.

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 ΕΕ 2012, L 112, σ. 21.

3 ΕΕ 2012, L 351, σ. 1.

Α. Το νομικό πλαίσιο

1. Το δίκαιο της Ένωσης

3. Το άρθρο 56, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ έχει ως εξής:

«Στο πλαίσιο των κατωτέρω διατάξεων, οι περιορισμοί της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στο εσωτερικό της Ένωσης απαγορεύονται όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών που είναι εγκατεστημένοι σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του αποδέκτου της παροχής.»

4. Το άρθρο 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ορίζει τα εξής:

«Στα πλαίσια των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, απαγορεύεται οποιοσδήποτε περιορισμός των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών.»

2. Το δίκαιο του κράτους μέλους

5. Ο Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljenih u Republici Hrvatskoj s neovlaštenim vjerovnikom (νόμος περί ακυρότητας των δανειακών συμβάσεων που έχουν διεθνή χαρακτηριστικά και συνάπτονται στη Δημοκρατία της Κροατίας με μη αδειοδοτημένο πιστωτή, στο εξής: νόμος της 14ης Ιουλίου 2017)[4], στο άρθρο του 1, παράγραφος 1, και στα άρθρα του 2 έως 5 και 7 έως 11 προβλέπει τα εξής:

«Νόμος περί ακυρότητας των δανειακών συμβάσεων που έχουν διεθνή χαρακτηριστικά και συνάπτονται στη Δημοκρατία της Κροατίας με μη αδειοδοτημένο πιστωτή

Αντικείμενο του νόμου

Άρθρο 1

1) Ο παρών νόμος έχει εφαρμογή στις συμβάσεις πιστώσεως που έχουν διεθνή χαρακτηριστικά και συνάπτονται στη Δημοκρατία της Κροατίας μεταξύ οφειλετών και μη αδειοδοτημένων πιστωτών, εξαιρουμένων των συμβάσεων που συνάπτονται με τους κάτωθι οφειλέτες.

[…]

2) Ο παρών νόμος έχει εφαρμογή σε άλλες δικαιοπραξίες που καταρτίζονται στη Δημοκρατία της Κροατίας μεταξύ οφειλετών και μη αδειοδοτημένων πιστωτών, οι οποίες έχουν ως αντικείμενο σύμβαση πιστώσεως και έχουν διεθνή χαρακτηριστικά κατά την έννοια της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου ή οι οποίες στηρίζονται σε τέτοια σύμβαση.

Ορισμοί

Άρθρο 2

Κατά την έννοια του παρόντος νόμου, οι κάτωθι όροι έχουν τις ακόλουθες σημασίες:

– «οφειλέτης»: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο στο οποίο χορηγήθηκε πίστωση δυνάμει συμβάσεως πιστώσεως με διεθνή χαρακτηριστικά ή κάθε άλλο πρόσωπο που έχει δεσμευθεί υπέρ του λήπτη της εν λόγω πιστώσεως ως συνοφειλέτης, ενεχυραστής, συνοφειλέτης ενεχυραστής ή εγγυητής.

4 *Narodne novine* (Επίσημη Εφημερίδα) αριθ. 72/2017.

– «μη αδειοδοτημένος πιστωτής»: κάθε νομικό πρόσωπο που συνομολόγησε τη χορήγηση πιστώσεως σε οφειλέτη βάσει συμβάσεως πιστώσεως με διεθνή χαρακτηριστικά, του οποίου η καταστατική έδρα βρίσκεται εκτός της Δημοκρατίας της Κροατίας κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως με διεθνή χαρακτηριστικά και το οποίο προσφέρει ή παρέχει πιστωτικές υπηρεσίες στη Δημοκρατία της Κροατίας μολονότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται από τη νομοθεσία που διέπει την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και, ειδικότερα, δεν διαθέτει τις άδειες και/ή την έγκριση των αρμόδιων αρχών της Δημοκρατίας της Κροατίας.

[…]

Ακυρότητα συμβάσεων πιστώσεως

Άρθρο 3

1) Οι συμβάσεις πιστώσεως που έχουν διεθνή χαρακτηριστικά και συνάπτονται στη Δημοκρατία της Κροατίας μεταξύ οφειλετών και μη αδειοδοτημένων πιστωτών είναι άκυρες.

2) Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, ακυρότητα δεν μπορεί να προβληθεί όταν η σύμβαση έχει εκτελεστεί στο σύνολό της.

Ακυρότητα άλλων δικαιοπραξιών

Άρθρο 4

Όλες οι συμβολαιογραφικές πράξεις που καταρτίζονται βάσει άκυρης συμβάσεως ή συνδέονται με άκυρη σύμβαση κατά την έννοια του άρθρου 3 του παρόντος νόμου είναι άκυρες.

Αποκλεισμός αναγκαστικής εκτελέσεως

Άρθρο 5

Όταν απόφαση με την οποία κηρύσσεται η ακυρότητα συμβάσεως πιστώσεως ή συμβολαιογραφικής πράξεως στηριζόμενης σε άκυρη σύμβαση έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, κατόπιν αιτήσεως του οφειλέτη παύουν όλες οι διαδικασίες εκτελέσεως κατά του οφειλέτη ενώπιον δικαστηρίων ή χρηματοπιστωτικών οργανισμών.

[…]

Αποτελέσματα της ακυρότητας

Άρθρο 7

Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεούται να αποδώσει στον αντισυμβαλλόμενο οτιδήποτε έλαβε βάσει της άκυρης συμβάσεως και, όταν τούτο δεν είναι δυνατό ή όταν η φύση της εκπληρωθείσας υποχρεώσεως δεν το επιτρέπει, υποχρεούται να καταβάλει επαρκή χρηματική αποζημίωση, η οποία καθορίζεται σε συνάρτηση με τις ισχύουσες κατά την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως τιμές.

Διεθνής δικαιοδοσία

Άρθρο 8

1) Σε περίπτωση διαφορών που απορρέουν από συμβάσεις πιστώσεως με διεθνή χαρακτηριστικά κατά την έννοια του παρόντος νόμου, ο οφειλέτης δύναται να ασκήσει αγωγή κατά μη αδειοδοτημένου πιστωτή είτε ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους στο οποίο εδρεύει ο μη αδειοδοτημένος πιστωτής είτε (ανεξαρτήτως της έδρας του μη αδειοδοτημένου πιστωτή) ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας ή έδρας του οφειλέτη.

2) Η αγωγή του μη αδειοδοτημένου πιστωτή κατά του οφειλέτη, κατά την έννοια της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, δύναται να ασκηθεί μόνον ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους στο οποίο ο οφειλέτης έχει την κατοικία ή έδρα του. Το εφαρμοστέο δίκαιο στις άκυρες συμβάσεις κατά την έννοια του παρόντος νόμου είναι αποκλειστικά το δίκαιο της Κροατίας και το δικαστήριο που επιλαμβάνεται αγωγής για την κήρυξη της ακυρότητας τέτοιας συμβάσεως θα εφαρμόσει επί της αγωγής τον παρόντα νόμο δίχως να εξετάσει αν υφίστανται τεκμήρια περί εφαρμογής του δικαίου του τόπου συνάψεως της συμβάσεως δυνάμει άλλων νομοθετημάτων.

Μεταβατικές και τελικές διατάξεις

Άρθρο 9

Ο παρών νόμος δεν θίγει τυχόν δικαιώματα που παρέχονται στους οφειλέτες με ειδικούς ευνοϊκότερους νόμους.

Άρθρο 10

1) Οι συμβάσεις πιστώσεως με διεθνή χαρακτηριστικά, κατά την έννοια του παρόντος νόμου, που συνήφθησαν στη Δημοκρατία της Κροατίας, πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, μεταξύ οφειλετών και μη αδειοδοτημένων πιστωτών είναι άκυρες από τη σύναψή τους και παράγονται τα αποτελέσματα που προβλέπονται στο άρθρο 7.

2) Άλλες δικαιοπραξίες που καταρτίστηκαν στη Δημοκρατία της Κροατίας, πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, μεταξύ οφειλετών και μη αδειοδοτημένων πιστωτών, οι οποίες απορρέουν από την κατά την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου σύμβαση πιστώσεως με διεθνή χαρακτηριστικά, είναι άκυρες από την κατάρτισή τους και παράγονται τα αποτελέσματα που προβλέπονται στο άρθρο 7.

Άρθρο 11

Ο παρών νόμος τίθεται σε ισχύ 8 ημέρες μετά τη δημοσίευσή του στη "*Narodne novine*".

Ζάγκρεμπ, 14 Ιουλίου 2017.»

II. Τα πραγματικά περιστατικά στην υπόθεση της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

6. Στις 5 Ιανουαρίου 2007, η Anica Milivojević (στο εξής: ενάγουσα), υπήκοος της Δημοκρατίας της Κροατίας, και ο θανών πλέον σύζυγός της, συνήψαν με τη Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen (στο εξής: εναγόμενη), της οποίας η καταστατική έδρα βρίσκεται στη Δημοκρατία της Αυστρίας, σύμβαση προσωπικού δανείου ύψους 47 000 ευρώ. Το ποσό αυτό μεταφέρθηκε σε μετρητά στο γραφείο της εναγομένης στην Αυστρία, και η επίμαχη σύμβαση συνήφθη με τη βοήθεια διαμεσολαβητή εδρεύοντος στην Κροατία, στον οποίο καταβλήθηκε προμήθεια[5]. Η πίστωση ζητήθηκε με σκοπό την επέκταση και ανακαίνιση της κατοικίας της

5 Κατά τις γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής, οι οποίες δεν αμφισβητήθηκαν εν προκειμένω.

ενάγουσας, εν μέρει για ιδιωτική χρήση και εν μέρει για την εκμίσθωση διαμερισμάτων στην τουριστική αγορά[6]. Δεν αμφισβητείται ότι η εναγόμενη δεν είχε αδειοδοτηθεί από την Εθνική Τράπεζα της Κροατίας για την παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών συνισταμένων στην κατάρτιση ενυπόθηκων δανείων εντός της επικράτειας της Δημοκρατίας της Κροατίας.

7. Προς εξασφάλιση της αποπληρωμής του δανείου, στις 12 Ιανουαρίου 2007 η ενάγουσα προέβη σε εγγυοδοτική δήλωση ενώπιον συμβολαιογράφου, βάσει της οποίας ενεγράφη στο κτηματολόγιο υποθήκη επί ακινήτων της.

8. Στις 23 Απριλίου 2015, η ενάγουσα άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αγωγή κατά της εναγομένης με αίτημα την κήρυξη της ακυρότητας της συμβάσεως προσωπικού δανείου της 5ης Ιανουαρίου 2007 (στο εξής: σύμβαση) και της εγγυοδοτικής δηλώσεως που υπεγράφη ενώπιον συμβολαιογράφου στις 12 Ιανουαρίου 2007, καθώς και την άρση της εγγραφείσας στο κτηματολόγιο υποθήκης.

9. Το αιτούν δικαστήριο περάτωσε τη διαδικασία στις 3 Ιουλίου 2017, αλλά με απόφασή του της 10ης Αυγούστου 2017 διέταξε την επανάληψη της συζητήσεως της υποθέσεως, λόγω της ενάρξεως ισχύος του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017, οι διατάξεις του οποίου θα μπορούσαν να έχουν εφαρμογή επί της διαφοράς της κύριας δίκης. Με την από 25ης Μαΐου 2017 γνώμη της όσον αφορά το τότε σχέδιο του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017, η Κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Κροατίας είχε δηλώσει ότι ο νόμος θα πρέπει να έχει αναδρομική ισχύ, δεδομένου ότι ο σκοπός του μέτρου δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί με άλλον τρόπο.

10. Κατά τη διάταξη περί παραπομπής, από τη γνώμη της Κυβερνήσεως της Δημοκρατίας της Κροατίας δεν προκύπτει ότι προστατεύονται τα δικαιώματα των οφειλετών (καταναλωτών και/ή μικρών επιχειρήσεων) από ανέντιμες πρακτικές, τα οποία ενδεχομένως αναγνωρίζονται από το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως εξαιρέσεις από την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Οι επίμαχες συμβάσεις είναι εκείνες που συνήφθησαν κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ 2000 και 2010, διάστημα μετά το οποίο η Δημοκρατία της Κροατίας προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οπότε τα αλλοδαπά πιστωτικά ιδρύματα μπορούσαν να παρέχουν προσωρινώς χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, χωρίς να απαιτείται άδεια από την Εθνική Τράπεζα της Κροατίας.

11. Στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017 προβλέπεται η ακυρότητα των δανειακών συμβάσεων που έχουν διεθνή χαρακτηριστικά και που συνάπτονται στη Δημοκρατία της Κροατίας μεταξύ οφειλέτη και μη αδειοδοτημένου πιστωτή. Κατά το άρθρο 10, η ακυρότητα ανατρέχει στον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως και συμπαρασύρει κάθε άλλη δικαιοπραξία που καταρτίστηκε συνεπεία της συμβάσεως αυτής.

12. Κατά το άρθρο 2, δεύτερη περίπτωση, του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017, μη αδειοδοτημένος πιστωτής είναι ένα νομικό πρόσωπο το οποίο χορηγεί δάνειο σε οφειλέτη δυνάμει δανειακής συμβάσεως με διεθνή χαρακτηριστικά και το οποίο, κατά τον χρόνο συνάψεως της εν λόγω συμβάσεως, έχει την καταστατική του έδρα εκτός της Δημοκρατίας της Κροατίας και παρέχει ή προσφέρει εντός της Δημοκρατίας της Κροατίας υπηρεσίες προϋποθέτουσες την έγκριση δανείων, μολονότι δεν πληροί τις προβλεπόμενες στις σχετικές διατάξεις προϋποθέσεις για την παροχή των εν λόγω υπηρεσιών ή δεν έχει λάβει τις απαιτούμενες άδειες και/ή εγκρίσεις των αρμόδιων αρχών της Δημοκρατίας της Κροατίας.

13. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι έχει κριθεί από τα κροατικά δικαστήρια ότι οι εν λόγω δανειακές συμβάσεις δεν είναι άκυρες κατά το δίκαιο του κράτους μέλους που ήταν σε ισχύ κατά τον χρόνο συνάψεως των συμβάσεων αυτών. Το αιτούν δικαστήριο αναφέρει το σημείο 3.2 του πορίσματος του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Δημοκρατίας της Κροατίας, της 12ης Απριλίου 2016, το οποίο είναι

6 Όπ.π.

προγενέστερο του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017 και συντάχθηκε μετά από διάσκεψη που έλαβε χώρα μεταξύ του προέδρου του πολιτικού τμήματος του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Δημοκρατίας της Κροατίας και των προέδρων των πολιτικών τμημάτων των περιφερειακών δικαστηρίων, κατά το οποίο οι εν λόγω συμβάσεις δεν είναι άκυρες, καθόσον τέτοια συνέπεια δεν προβλέπεται στον Zakon o bankama (νόμο περί τραπεζών) ούτε στον Zakon o kreditnim institucijama (νόμο περί πιστωτικών ιδρυμάτων), όλα δε αυτά έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2015, οπότε η συνέπεια αυτή προβλέφθηκε με τον νόμο για την τροποποίηση του Zakon o potrošačkom kreditiranju (νόμου περί καταναλωτικής πίστεως).

14. Ωστόσο, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι μένει ανεπίλυτο το ζήτημα αν, λαμβανομένης υπόψη της θέσεως της Κυβερνήσεως της Δημοκρατίας της Κροατίας στην προαναφερθείσα γνώμη, σύμφωνα με την οποία, ως αποτέλεσμα της αναδρομικής ισχύος του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017, «καθιερώνεται ενιαίο νομικό καθεστώς», υφίσταται δυσμενής διάκριση κατά του πιστωτή λόγω της μεταβολής της νομικής θέσεώς του στην εκκρεμή δίκη και λόγω της οικονομικής ζημίας που αυτός υπέστη με τη μορφή διαφυγόντος κέρδους συνεπεία της μη καταβολής συμβατικών τόκων.

15. Συνεπεία της κηρύξεως της ακυρότητας των δανειακών συμβάσεων και των συναφών δικαιοπραξιών η εναγόμενη θα εμποδίζεται στο εξής να παρέχει χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, επομένως, αν τούτο αντίκειται στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά της Ένωσης και, ενδεχομένως, στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων.

16. Οι διάδικοι διαφωνούν ως προς το αν ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 έχει εφαρμογή επί της εναγομένης, ως προς το αν εφαρμοστέο επί της συμβάσεως είναι το δίκαιο της Κροατίας ή το δίκαιο της Αυστρίας και ως προς το αν η βάσει του άρθρου 8, παράγραφοι 1 και 2, του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017 αναγνώριση διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της Κροατίας συνάδει με τον κανονισμό 1215/2012.

17. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντίκεινται τα άρθρα 56 και 63 της Συμβάσεως για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις διατάξεις του [νόμου της 14ης Ιουλίου 2017], και συγκεκριμένα στις διατάξεις του άρθρου 10 του ως άνω νόμου, οι οποίες ρυθμίζουν την ακυρότητα των δανειακών συμβάσεων και άλλων δικαιοπραξιών που καταρτίζονται συνεπεία της συναφθείσας μεταξύ οφειλέτη (κατά την έννοια των άρθρων 1 και 2, πρώτη περίπτωση, του προαναφερθέντος νόμου) και μη αδειοδοτημένου πιστωτή (κατά την έννοια του άρθρου 2, δεύτερη περίπτωση, του ίδιου νόμου) δανειακής συμβάσεως ή ερείδονται επ' αυτής, ακόμη και αν καταρτίστηκαν προ της ενάρξεως ισχύος του ως άνω νόμου, και μάλιστα από την κατάρτισή τους, με αποτέλεσμα να υποχρεούται καθένα από τα συμβαλλόμενα μέρη να αποδώσει στο άλλο όσα τυχόν έλαβε βάσει της άκυρης συμβάσεως και, όταν αυτό δεν είναι δυνατόν ή όταν η φύση της εκπληρωθείσας υποχρεώσεως δεν το επιτρέπει, να υφίσταται υποχρέωση καταβολής επαρκούς χρηματικής αποζημιώσεως η οποία διαμορφώνεται σε συνάρτηση προς τις ισχύουσες κατά την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως τιμές;

2) Αντίκειται ο [κανονισμός 1215/2012], και συγκεκριμένα το άρθρο του 4, παράγραφος 1, και το άρθρο του 25, στις διατάξεις του άρθρου 8, παράγραφοι 1 και 2, του [νόμου της 14ης Ιουλίου 2017], το οποίο ορίζει ότι, σε διαφορές στο πλαίσιο δανειακών συμβάσεων οι οποίες έχουν διεθνή χαρακτηριστικά κατά την έννοια του εν λόγω νόμου, ο οφειλέτης δύναται να εναγάγει τον μη αδειοδοτημένο πιστωτή ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους στο έδαφος του οποίου έχει την έδρα του ο τελευταίος ή, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η έδρα του μη αδειοδοτημένου πιστωτή, ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου όπου ο οφειλέτης έχει την κατοικία ή έδρα του, ενώ ο μη αδειοδοτημένος πιστωτής, κατά την έννοια του προαναφερθέντος νόμου, μπορεί να κινήσει ένδικη διαδικασία κατά του οφειλέτη μόνο ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία ή έδρα του ο τελευταίος;

3) Πρόκειται για σύμβαση που συνάπτει καταναλωτής κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 1215/2012 και κατά το λοιπό νομικό κεκτημένο της Ένωσης, όταν ο δικαιούχος του δανείου είναι φυσικό πρόσωπο το οποίο συνήψε δανειακή σύμβαση προκειμένου να επενδύσει σε ενοικιαζόμενα διαμερίσματα διακοπών με σκοπό την άσκηση δραστηριοτήτων στεγάσεως και την ιδιωτική παροχή υπηρεσιών τουριστικού καταλύματος;

4) Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 24, σημείο 1, του κανονισμού 1215/2012 την έννοια ότι τα δικαστήρια της Δημοκρατίας της Κροατίας έχουν διεθνή δικαιοδοσία επί υποθέσεως που αποσκοπεί στην κήρυξη της ακυρότητας δανειακής συμβάσεως και των συναφών εγγυοδοτικών δηλώσεων και στην άρση υποθήκης στο κτηματολόγιο, όταν, προκειμένου να παρασχεθεί εγγύηση για την εκπλήρωση των απορρεουσών από τη δανειακή σύμβαση υποχρεώσεων, η εν λόγω υποθήκη συστάθηκε επί ακινήτων του οφειλέτη ευρισκομένων εντός της επικράτειας της Δημοκρατίας της Κροατίας;»

18. Όπως προαναφέρθηκε, το Δικαστήριο ζήτησε οι προτάσεις να επικεντρωθούν μόνο στο πρώτο ερώτημα. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στο Δικαστήριο η εναγόμενη, η Δημοκρατία της Κροατίας και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Όλοι παρέστησαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 5ης Σεπτεμβρίου 2018.

III. Σύνοψη των γραπτών παρατηρήσεων επί του πρώτου ερωτήματος

19. Η εναγόμενη υποστηρίζει ότι ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 δεν έχει εφαρμογή επ' αυτής για δύο λόγους. Αφενός, η εναγόμενη δεν είναι μη αδειοδοτημένος πιστωτής κατά την έννοια του άρθρου 2 του νόμου αυτού και, αφετέρου, η σύμβαση δεν συνήφθη στην Κροατία, αλλά στην Αυστρία, με αποτέλεσμα, δυνάμει του άρθρου 1 του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017, να μην εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού.

20. Η εναγόμενη εκθέτει ότι ουδέποτε προσέφερε ή παρέσχε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες εντός της επικράτειας της Κροατίας, οπότε δεν μπορεί να θεωρηθεί μη αδειοδοτημένος πιστωτής. Η αίτηση παροχής πιστώσεως υπεγράφη από την ενάγουσα και στη συνέχεια απεστάλη στην έδρα της εναγομένης στην Αυστρία. Κατά το γράμμα της, η σύμβαση συνήφθη στη Δημοκρατία της Αυστρίας.

21. Η εναγόμενη δραστηριοποιείται μόνο στην επικράτεια της Αυστρίας και σύμφωνα με το αυστριακό δίκαιο. Το γεγονός ότι η σύμβαση συνήφθη με υπηκόους της Κροατίας δεν σημαίνει ότι η ενάγουσα άσκησε δραστηριότητα στην Κροατία. Η εναγόμενη διατείνεται ότι το κροατικό δίκαιο ρητώς επιτρέπει στους πολίτες της Κροατίας να συναλλάσσονται με αλλοδαπούς πιστωτές[7], και ότι η κροατική νομοθεσία ορίζει επίσης ότι οι δανειακές συμβάσεις συνάπτονται στον τόπο της έδρας ή κατοικίας του πιστωτή κατά τον χρόνο γνωστοποιήσεως της προσφοράς[8]. Η εναγόμενη επισημαίνει ότι οι ενάγοντες προσήλθαν στην Αυστρία και διερωτάται γιατί ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 εφαρμόζεται στην εναγόμενη και όχι στην ενάγουσα.

7 Συναφώς, γίνεται επίκληση του άρθρου 28, παράγραφος 3, του Zakon o deviznom poslovanju (κροατικού νόμου περί των συναλλαγών σε ξένο συνάλλαγμα).

8 Συναφώς, γίνεται επίκληση του άρθρου 252, παράγραφος 2, του Zakon o obveznim odnosima (κροατικού νόμου περί συμβατικών ενοχών), *Narodne novine* αριθ. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015.

22. Η εναγόμενη διατείνεται επίσης ότι η θέση της ενισχύεται από τρεις αποφάσεις κροατικών δικαστηρίων οι οποίες εκδόθηκαν μετά την έναρξη ισχύος του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017[9], και στο πλαίσιο αυτό αμφισβητεί το αν τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης σχετικά με την επιλογή του δικαίου που διέπει τη σύμβαση[10].

23. Η αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών απαγορεύει τόσο τους περιορισμούς στην εν λόγω ελευθερία σε όλα τα κράτη μέλη όσο και τις διακρίσεις εις βάρος των παρόχων υπηρεσιών που δεν είναι εγκατεστημένοι στο κράτος παροχής της υπηρεσίας[11]. Οι συνέπειες του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017 είναι βαρύτερες για τους αλλοδαπούς παρόχους δανειακών υπηρεσιών απ' ό,τι για τους πιστωτές που είναι εγκατεστημένοι στην Κροατία, με αποτέλεσμα να ανακύπτουν έμμεσες δυσμενείς διακρίσεις[12], χωρίς όμως να λείπουν και άμεσες δυσμενείς διακρίσεις, λόγω του ορισμού του «μη αδειοδοτημένου πιστωτή» στο άρθρο 2 του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017. Κατά το δίκαιο της Ένωσης, ο πάροχος υπηρεσιών που διαθέτει όλες τις σχετικές άδειες στο κράτος μέλος στο οποίο είναι εγκατεστημένος είναι επίσης αδειοδοτημένος για την παροχή υπηρεσιών σε άλλα κράτη μέλη[13]. Η εναγόμενη διατείνεται περαιτέρω ότι ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 καθιστά λιγότερο ελκυστική την παροχή υπηρεσιών στην Κροατία.

24. Η εναγόμενη επισημαίνει ότι ο Κροάτης νομοθέτης ουδέποτε εξήγησε γιατί θεωρεί ότι για τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξεως, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας υγείας στη Δημοκρατία της Κροατίας δικαιολογείται το ειδικό καθεστώς που εφαρμόζεται στους αλλοδαπούς δυνάμει του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017, καθώς και ότι δεν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας[14]. Επίσης, προβάλλει ότι ανακύπτει περιορισμός του ανταγωνισμού.

25. Η Κροατία αμφισβητεί το παραδεκτό του πρώτου έως και του τρίτου ερωτήματος. Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, η Κροατία διατείνεται ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύει το δίκαιο της Ένωσης από τον χρόνο προσχωρήσεως κράτους μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση[15]. Δεδομένου ότι η Κροατία προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση την 1η Ιουλίου 2013, και η ακυρότητα της συμβάσεως ανατρέχει στον χρόνο συνάψεώς της, ήτοι στις 5 Ιανουαρίου 2007, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να απαντήσει στο πρώτο ερώτημα.

26. Η Κροατία υποστηρίζει επίσης ότι το πρώτο ερώτημα είναι υποθετικής φύσεως. Το αιτούν δικαστήριο δεν έχει ακόμη αποφανθεί ότι η σύμβαση συνήφθη στην Κροατία[16].

27. Επί της ουσίας, η Κροατία προβάλλει ότι ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 εκδόθηκε με τον θεμιτό σκοπό της προστασίας του μεγάλου αριθμού Κροατών πολιτών οι οποίοι, κατά την περίοδο πριν από την προσχώρηση της Κροατίας στην Ένωση, συνήψαν συμβάσεις πιστώσεως με πιστωτές που ασκούσαν τις δραστηριότητές τους χωρίς να διαθέτουν τις απαιτούμενες άδειες των κροατικών αρχών.

9 Συναφώς, γίνεται επίκληση της αποφάσεως της 26ης Σεπτεμβρίου 2017 του Županijski sud u Zagrebu (περιφερειακού δικαστηρίου του Ζάγκρεμπ, Κροατία) στην υπόθεση Gž-3798/15, καθώς και των αποφάσεων της 18ης Οκτωβρίου 2017 στην υπόθεση Gž-1811/17 και της 30ής Νοεμβρίου 2017 στην υπόθεση Gž-2459/2017 του Županijski sud u Splitu (περιφερειακού δικαστηρίου του Σπλιτ, Κροατία), και διαφόρων πρωτόδικων αποφάσεων, ήτοι των αποφάσεων του Općinski građanski sud u Zagrebu (πρωτοδικείου του Δήμου του Ζάγκρεμπ, Κροατία) στις υποθέσεις P-7448/14, P-123/17, P-4873/13 και P-1677/16, της αποφάσεως του Općinski građanski sud u Zagrebu, Stalna služba u Sesvetama (πολιτικού δικαστηρίου του Δήμου του Ζάγκρεμπ, μόνιμο τμήμα του Sesvete, Κροατία) στην υπόθεση P-2334/2015, καθώς και των αποφάσεων του Općinski građanski sud u Varaždinu (πολιτικού δικαστηρίου του Δήμου του Varaždin, Κροατία) στις υποθέσεις P-137/16 και P-1095/14.

10 Η εναγόμενη επικαλείται τον κανονισμό (ΕΚ) 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη Ι) (ΕΕ 2008, L 177, σ. 6).

11 Η εναγόμενη επικαλείται τις αποφάσεις της 3ης Δεκεμβρίου 1974, van Binsbergen (33/74, EU:C:1974:131, σκέψη 22), και της 25ης Ιουλίου 1991, Collectieve Antennevoorziening Gouda (C-288/89, EU:C:1991:323, σκέψη 10).

12 Η εναγόμενη επικαλείται την απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1982, Seco και Desquenne & Giral (62/81 και 63/81, EU:C:1982:34).

13 Η εναγόμενη επικαλείται τις αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 1991, Säger (C-76/90, EU:C:1991:331, σκέψη 12)· της 26ης Οκτωβρίου 1999, Eurowings Luftverkehr (C-294/97, EU:C:1999:524, σκέψη 33), και της 20ής Οκτωβρίου 2005, Επιτροπή κατά Γαλλίας (C-264/03, EU:C:2005:620, σκέψη 66).

14 Η εναγόμενη επικαλείται την απόφαση της 13ης Μαΐου 2003, Müller-Fauré και van Riet (C-385/99, EU:C:2003:270, σκέψη 68).

15 Η Κροατία επικαλείται την απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2014, VG Vodoopskrba (C-254/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2354, σκέψη 10 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

16 Η Κροατία επικαλείται το άρθρο 1 του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017 και την απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2002, British American Tobacco (Investments) και Imperial Tobacco (C-491/01, EU:C:2002:741, σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

28. Κατά την Κροατία, επίκληση των άρθρων 53 και 63 ΣΛΕΕ χωρεί μόνο για την προστασία νόμιμων και όχι παράνομων δραστηριοτήτων, για δε τις παράνομες δραστηριότητες δεν νοείται προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ουδενός εμπόρου [17]. Η Κροατία προσθέτει ότι ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 εκδόθηκε αφότου είχαν εξαντληθεί όλες οι άλλες νομικές οδοί για την προστασία των Κροατών πολιτών από αυτές τις παράνομες δραστηριότητες.

29. Τέλος, η Κροατία επισημαίνει ότι ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 εισάγει μόνο μια «επίπλαστη» ή «οιονεί» αναδρομικότητα, δεδομένου ότι ο κανόνας περί ακυρότητας δεν έχει εφαρμογή στις νομικές καταστάσεις που έχουν ολοκληρωθεί. Στην Κροατία δεν υφίσταται μητρώο μη αδειοδοτημένων πιστωτών, οπότε η «οιονεί» αναδρομικότητα ήταν ο μόνος αποτελεσματικός τρόπος προστασίας των οφειλετών. Η έλλειψη μητρώου αλλοδαπών πιστωτών σημαίνει επίσης ότι είναι αδύνατον να επιβληθούν κυρώσεις ή διοικητικά μέτρα με ομοιόμορφο τρόπο.

30. Η Επιτροπή δεν προβάλλει συγκεκριμένους ισχυρισμούς ως προς το παραδεκτό του πρώτου ερωτήματος. Πάντως, επισημαίνει ότι, αν το εθνικό δικαστήριο κρίνει ότι εφαρμοστέο δίκαιο είναι το αυστριακό, το δίκαιο της Ένωσης δεν θα έχει εφαρμογή στη διαφορά. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή απαντά στα προδικαστικά ερωτήματα υπό την προϋπόθεση ότι η σύμβαση διέπεται από το κροατικό δίκαιο.

31. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το δίκαιο της Ένωσης έχει εφαρμογή ratione temporis στην υπόθεση της κύριας δίκης επειδή, ελλείψει διατάξεως περί του αντιθέτου στη Συνθήκη προσχωρήσεως νέου κράτους μέλους, το δίκαιο της Ένωσης έχει εφαρμογή, από τον χρόνο της προσχωρήσεως, στα μελλοντικά αποτελέσματα των καταστάσεων που δημιουργήθηκαν πριν από την προσχώρηση του εν λόγω νέου κράτους μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση [18]. Στη Συνθήκη προσχωρήσεως της Κροατίας δεν προβλέπεται τέτοια παρέκκλιση [19]. Δεδομένου ότι τα αποτελέσματα της επίμαχης συμβάσεως δεν είχαν εξαλειφθεί την 1η Ιουλίου 2013, η διαφορά της κύριας δίκης διέπεται από το δίκαιο της Ένωσης. Επίσης, η Επιτροπή επικαλείται γενικότερα το γεγονός ότι ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 τέθηκε σε ισχύ μετά την προσχώρηση της Κροατίας.

32. Η Επιτροπή φρονεί ότι, στο πλαίσιο της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών βάσει του άρθρου 56 ΣΛΕΕ, ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 όχι μόνο εισάγει διακρίσεις λόγω της ιθαγένειας του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο πάροχος υπηρεσιών [20], αλλά και συνιστά μέτρο αδιακρίτως εφαρμοζόμενο, το οποίο περιορίζει την ελευθερία παροχής υπηρεσιών [21].

33. Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι μη αδειοδοτημένοι πιστωτές που είναι εγκατεστημένοι εκτός Κροατίας τυγχάνουν λιγότερο ευνοϊκής μεταχειρίσεως από ό,τι οι μη αδειοδοτημένοι πιστωτές εντός Κροατίας, επειδή οι κανόνες περί ακυρότητας ορισμένων συμβάσεων που συνάπτονται από μη αδειοδοτημένους πιστωτές εγκατεστημένους στην Κροατία δεν έχουν αναδρομική ισχύ [22] και, σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με πόρισμα του Ανωτάτου Δικαστηρίου της 12ης Απριλίου 2016, η ακυρότητα αφορά μόνο συμβάσεις καταναλωτικής πίστεως.

17 Η Κροατία επικαλείται την απόφαση της 30ής Ιουνίου 2005, Branco κατά Επιτροπής (T-347/03, EU:T:2005:265, σκέψη 102).

18 Η Επιτροπή επικαλείται τις αποφάσεις της 2ας Οκτωβρίου 1997, Saldanha και MTS (C-122/96, EU:C:1997:458, σκέψη 14)· της 29ης Απριλίου 1999, Ciola (C-224/97, EU:C:1999:212, σκέψεις 27 έως 34), και της 29ης Ιανουαρίου 2002, Pokrzeptowicz-Meyer (C-162/00, EU:C:2002:57, σκέψη 50).

19 Υποσημείωση 2 των παρουσών προτάσεων.

20 Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή επικαλείται την απόφαση της 25ης Ιουλίου 1991, Collectieve Antennevoorziening Gouda (C-288/89, EU:C:1991:323, σκέψη 10).

21 Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή επικαλείται τις αποφάσεις της 10ης Μαΐου 1995, Alpine Investments (C-384/93, EU:C:1995:126, σκέψεις 28 και 34)· της 15ης Ιουνίου 2006, Επιτροπή κατά Γαλλίας (C-255/04, EU:C:2006:401, σκέψη 37)· της 25ης Ιουνίου 2009, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-356/08, EU:C:2009:401, σκέψη 39)· της 12ης Ιουλίου 2012, HIT και HIT LARIX (C-176/11, EU:C:2012:454, σκέψη 16), και της 18ης Ιανουαρίου 2018, Wind 1014 και Daell (C-249/15, EU:C:2018:21, σκέψη 21).

22 Η Επιτροπή παραπέμπει στο άρθρο 19 j του νόμου περί καταναλωτικής πίστεως (*Narodne novine* αριθ. 75/2009, 112/2012, 143/2013, 147/2013, 9/2015, 78/2015, 102/2015 και 52/2016), το οποίο παρενέβαλε ο Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o potroačkom kreditiranju (νόμος για την τροποποίηση και συμπλήρωση του νόμου περί καταναλωτικής πίστεως) (*Narodne novine* αριθ. 102/2015).

34. Όσον αφορά το δεύτερο ζήτημα, η Επιτροπή προβάλλει ότι ο αποκλεισμός, από την παροχή δανειακών υπηρεσιών στην Κροατία, δυνητικών πιστωτών που διαθέτουν όλες τις απαιτούμενες άδειες στα κράτη μέλη καταγωγής τους συνιστά πρόδηλη παραβίαση των αρχών της αμοιβαίας αναγνωρίσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών[23]. Επιπλέον, η ακυρότητα από τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως πιστώσεως και οι υποχρεώσεις αποδόσεως που επιβλήθηκαν με τον νόμο της 14ης Ιουλίου 2017 καθιστούν την παροχή υπηρεσιών λιγότερο ελκυστική, μέχρι του σημείου να καταστεί ανέφικτη.

35. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι αν περιοριστική διάταξη εισάγει δυσμενείς διακρίσεις, τούτο μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο για λόγους δημόσιας τάξεως, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας, όπως ορίζεται στο άρθρο 52 ΣΛΕΕ[24]. Επιτακτικοί λόγοι γενικού συμφέροντος οι οποίοι θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν περιορισμό των ελευθεριών που διασφαλίζονται από τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ δεν μπορούν να δικαιολογήσουν περιορισμούς οι οποίοι εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις[25].

36. Η Επιτροπή δέχεται ότι, όσον αφορά την αδιακρίτως παρεμπόδιση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ορισμένους επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος ικανούς να δικαιολογήσουν περιορισμούς της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όπως η εντιμότητα στην εκτέλεση των εμπορικών συμβάσεων, η προστασία των καταναλωτών, η προστασία του αποδέκτη υπηρεσιών από υπηρεσίες που παρέχονται από πρόσωπα που δεν διαθέτουν τα αναγκαία προσόντα, η διατήρηση της καλής φήμης του εθνικού χρηματοοικονομικού τομέα και η εύρυθμη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών[26]. Πάντως, ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 δεν μνημονεύει κανέναν από τους σκοπούς αυτούς, δεν τους προστατεύει με συνεκτικό τρόπο και παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, ιδίως λόγω του εύρους της εφαρμογής του σε όλες τις συμβάσεις πιστώσεως με στοιχείο αλλοδαπότητας. Εξάλλου, η αναδρομικότητα του νόμου της 14ης Ιουλίου 2017 θίγει επίσης την ασφάλεια δικαίου.

37. Τέλος, η Επιτροπή δέχεται ότι το Δικαστήριο κατ' αρχήν εξετάζει το επίμαχο μέτρο με γνώμονα μόνο μία από τις δύο αυτές θεμελιώδεις ελευθερίες, ήτοι την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών ή την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων, αν προκύπτει, υπό τις συνθήκες της συγκεκριμένης υποθέσεως, ότι η μία από τις ελευθερίες αυτές είναι εντελώς δευτερεύουσα σε σχέση με την άλλη και μπορεί να συνενωθεί με αυτήν[27]. Η Επιτροπή προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 είναι επίσης ασύμβατος με την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, βάσει του άρθρου 63, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ[28].

23 Η Επιτροπή επικαλείται το άρθρο 33 και το παράρτημα 1 της οδηγίας 2013/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με την πρόσβαση στη δραστηριότητα πιστωτικών ιδρυμάτων και την προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων, για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/87/ΕΚ και για την κατάργηση των οδηγιών 2006/48/ΕΚ και 2006/49/ΕΚ (ΕΕ 2013, L 176, σ. 338), καθώς και τις αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 2000, Επιτροπή κατά Βελγίου (C-355/98, EU:C:2000:113, σκέψεις 37 και 38), και της 25ης Ιουλίου 1991, Säger (C-76/90, EU:C:1991:331, σκέψη 14).

24 Η Επιτροπή επικαλείται τις αποφάσεις της 23ης Σεπτεμβρίου 2003, Ospelt και Schlössle Weissenberg (C-452/01, EU:C:2003:493, σκέψη 34), και της 28ης Ιανουαρίου 2016, Laezza (C-375/14, EU:C:2016:60, σκέψεις 25 και 26).

25 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2016, Laezza (C-375/14, EU:C:2016:60, σκέψη 25).

26 Η Επιτροπή επικαλείται τις αποφάσεις της 10ης Μαΐου 1995, Alpine Investments (C-384/93, EU:C:1995:126, σκέψη 44)· της 9ης Ιουλίου 1997, De Agostini και TV-Shop (C-34/95 έως C-36/95, EU:C:1997:344, σκέψη 53)· της 25ης Ιουλίου 1991, Collectieve Antennevoorziening Gouda (C-288/89, EU:C:1991:323, σκέψη 14)· της 30ής Μαρτίου 2006, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti (C-451/03, EU:C:2006:208, σκέψη 38), και της 18ης Ιουλίου 2013, Citroën Belux (C-265/12, EU:C:2013:498, σκέψεις 38 έως 40), και την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΖΕΣ στην υπόθεση Netfonds (E-08/16, [2017], Rep. 163, σκέψη 113).

27 Απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2006, Fidium Finanz (C-452/04, EU:C:2006:631, σκέψεις 30 και 34).

28 Η Επιτροπή επικαλείται, μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 16ης Μαρτίου 1999, Trummer και Mayer (C-222/97, EU:C:1999:143, σκέψη 23)· της 26ης Απριλίου 2012, van Putten (C-578/10 έως C-580/10, EU:C:2012:246, σκέψεις 32 έως 36)· της 3ης Οκτωβρίου 2013, Itelcar (C-282/12, EU:C:2013:629, σκέψη 14)· της 26ης Σεπτεμβρίου 2000, Επιτροπή κατά Βελγίου (C-478/98, EU:C:2000:497, σκέψη 18)· της 13ης Μαΐου 2003, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (C-98/01, EU:C:2003:273, σκέψη 43)· της 4ης Ιουνίου 2002, Επιτροπή κατά Γαλλίας (C-483/99, EU:C:2002:327, σκέψη 40)· της 1ης Ιουλίου 2010, Dijkman και Dijkman-Lavaleije (C-233/09, EU:C:2010:397, σκέψη 31)· της 4ης Ιουνίου 2002, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (C-367/98, EU:C:2002:326, σκέψεις 44 και 45)· της 28ης Σεπτεμβρίου 2006, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-282/04 και C-283/04, EU:C:2006:608, σκέψη 18)· της 8ης Ιουλίου 2010, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (C-171/08, EU:C:2010:412, σκέψη 48)· της 25ης Ιανουαρίου 2017, Festersen (C-370/05, EU:C:2007:59, σκέψη 24)· της 8ης Μαΐου 2013, Libert κ.λπ. (C-197/11 και C-203/11, EU:C:2013:288, σκέψη 44), και της 22ας Οκτωβρίου 2013, Essent κ.λπ. (C-105/12 έως C-107/12, EU:C:2013:677, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

IV. Ανάλυση

Α. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

1. Επί του παραδεκτού

38. Οι ισχυρισμοί της Κροατίας ότι η διάταξη περί παραπομπής είναι υποθετικής φύσεως επειδή το αιτούν δικαστήριο δεν έχει ακόμη αποφανθεί ως προς το αν η επίμαχη σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της Κροατίας ή της Αυστρίας είναι απορριπτέοι. Το τεκμήριο λυσιτέλειας δεν μπορεί να καμφθεί[29].

39. Δεν υπάρχουν υποθετικά περιστατικά στην υπόθεση της κύριας δίκης[30] και οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης των οποίων η ερμηνεία ζητήθηκε από το αιτούν δικαστήριο παράγουν ήδη έννομα αποτελέσματα[31]. Το γεγονός ότι το Δικαστήριο μπορεί να αναγκαστεί να παραθέσει ανάλυση στηριζόμενη σε παραδοχές[32], όπως ότι το αιτούν δικαστήριο θα αποφασίσει τελικά ότι η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της Κροατίας, δεν καθιστά την απόφαση συμβουλευτικής φύσεως[33], ιδίως όταν ο κανονισμός 593/2008 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, τον οποίο επικαλέστηκε η εναγόμενη, συνδέεται στενά με τον κανονισμό 1215/2012, με βάση τον οποίο το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε τρία προδικαστικά ερωτήματα.

40. Επομένως, η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι αναγκαία για την αποτελεσματική λύση ένδικης διαφοράς[34], ιδίως όταν, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου και λαμβανομένης υπόψη της διακρίσεως των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, «δεν μπορεί να απαιτηθεί από το αιτούν δικαστήριο, προτού υποβάλει την αίτησή του, να προβεί στο σύνολο των πραγματικών διαπιστώσεων και νομικών εκτιμήσεων στις οποίες οφείλει να προβεί στο πλαίσιο της δικαιοδοτικής αποστολής του. Πράγματι, αρκεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης καθώς και τα κύρια ζητήματα από πλευράς κοινοτικής έννομης τάξεως να προκύπτουν από την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου και να συμμετάσχουν αποτελεσματικά στην ενώπιόν του διαδικασία»[35].

41. Κατά συνέπεια, το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

2. Εφαρμογή ratione temporis του δικαίου της Ένωσης

42. Όπως προβάλλει η Επιτροπή (βλ. σημείο 31 των παρουσών προτάσεων), αποτελεί πάγια νομολογία του Δικαστηρίου ότι, ελλείψει διατάξεως περί του αντιθέτου στη Συνθήκη προσχωρήσεως νέου κράτους μέλους, το δίκαιο της Ένωσης έχει εφαρμογή, από τον χρόνο προσχωρήσεως, στα *μελλοντικά αποτελέσματα* των καταστάσεων που δημιουργήθηκαν πριν από την προσχώρηση του εν

29 Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2016, Audace κ.λπ. (C-114/15, EU:C:2016:813, σκέψη 34).

30 Βλ. απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2006, Gasparini κ.λπ. (C-467/04, EU:C:2006:610, σκέψεις 44 και 45).

31 Βλ., συναφώς, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση RO (C-327/18 PPU, EU:C:2018:644, σημείο 34).

32 Όπ.π., σημείο 36.

33 Βλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Minister for Justice and Equality (Πλημμέλειες του δικαστικού συστήματος) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:517, σημείο 32), όπου παραπέμπω στις αποφάσεις της 8ης Σεπτεμβρίου 2010, Winner Wetten (C-409/06, EU:C:2010:503, σκέψη 38), και της 27ης Φεβρουαρίου 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, σκέψεις 28 και 29).

34 Απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2010, Winner Wetten (C-409/06, EU:C:2010:503, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

35 Όπ.π., σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία. Βλ., επίσης, την πρόσφατη απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, Danko και Dankovά (C-448/17, EU:C:2018:745, σκέψεις 55 έως 58), στην οποία το Δικαστήριο έκρινε παραδεκτό ένα προδικαστικό ερώτημα, μολονότι είχε υποστηριχθεί ότι το αιτούν δικαστήριο δεν θα αποφανθεί επί της καταχρηστικότητας της επίμαχης συμβατικής ρήτρας σε περίπτωση αναγνωρίσεως, από το αιτούν δικαστήριο, της ενεργητικής νομιμοποιήσεως οργανώσεως καταναλωτών.

λόγω νέου κράτους μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση [36]. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, δεν προβλήθηκε κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι η θέση οφειλετών όπως η ενάγουσα είχε αποτελέσει θέμα διαπραγματεύσεων με την Κροατία. Όπως επισημαίνει με τις γραπτές της παρατηρήσεις η Επιτροπή, στη Συνθήκη προσχωρήσεως της Κροατίας δεν υπάρχει τέτοια παρέκκλιση [37].

43. Τα αποτελέσματα της επίμαχης συμβάσεως δεν είχαν εξαλειφθεί την 1η Ιουλίου 2013, οπότε η διαφορά της κύριας δίκης διέπεται από το δίκαιο της Ένωσης. Η γενική προσέγγιση όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής ratione temporis του δικαίου της Ένωσης, όταν κράτος μέλος προσχωρεί σε αυτήν, εστιάζει στα διαρκούντα έννομα αποτελέσματα. Οι έννομες σχέσεις που συνεχίζουν να παράγουν αποτελέσματα κατά τον χρόνο της προσχωρήσεως κράτους μέλους «θα πρέπει να προσαρμοστούν στο νέο νομικό πλαίσιο» [38]. Είναι αναμφισβήτητο ότι η επίμαχη σύμβαση συνεχίζει να παράγει έννομα αποτελέσματα, δεδομένου ότι εξακολουθεί να ασφαλίζεται με υποθήκη, την άρση της οποίας επιδιώκει η ενάγουσα στην υπόθεση της κύριας δίκης, και το ίδιο το γράμμα της συμβάσεως αναφέρει ότι αυτή λήγει στις 31 Οκτωβρίου 2021. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η μη καταβολή συμβατικής οφειλής μετά την προσχώρηση, αναφορικά με σύμβαση που συνήφθη πριν από την προσχώρηση, διέπεται από το δίκαιο της Ένωσης [39].

44. Επομένως, το δίκαιο της Ένωσης έχει εφαρμογή ratione temporis στην υπόθεση της κύριας δίκης.

3. Ποιες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης ασκούν επιρροή;

45. Το Δικαστήριο κρίνει κατά πάγια νομολογία ότι, όταν ένα ζήτημα έχει αποτελέσει αντικείμενο πλήρους εναρμονίσεως σε επίπεδο Ένωσης, κάθε σχετικό εθνικό μέτρο πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα των εναρμονισμένων διατάξεων και όχι υπό το πρίσμα των διατάξεων του πρωτογενούς δικαίου [40], όπως η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών κατά το άρθρο 56 ΣΛΕΕ και η ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων κατά το άρθρο 63 ΣΛΕΕ.

46. Η οδηγία 2013/36 τέθηκε σε ισχύ στις 17 Ιουλίου 2013 και, υπό προϋποθέσεις, εγγυάται την παροχή διασυνοριακών πιστωτικών υπηρεσιών [41]. Πάντως, η επίμαχη σύμβαση υπεγράφη και τα σχετικά κεφάλαια καταβλήθηκαν στις 5 Ιανουαρίου 2007 και, εν πάση περιπτώσει, η οδηγία 2013/36 δεν είναι μέτρο που προβλέπει πλήρη εναρμόνιση.

47. Το Δικαστήριο έκρινε πρόσφατα ότι από «την αιτιολογική σκέψη 15 της [οδηγίας 2013/36] συνάγεται […] ότι το εν λόγω νομοθέτημα έχει ως σκοπό να επιτευχθεί *εναρμόνιση στον βαθμό που είναι αναγκαίος και επαρκής* προκειμένου να διασφαλισθεί η αμοιβαία αναγνώριση των αδειών λειτουργίας και των συστημάτων προληπτικής εποπτείας, καθιστώντας δυνατή την εφ' άπαξ έκδοση αδείας λειτουργίας ισχύουσας σε ολόκληρη την Ένωση και την εφαρμογή της αρχής της προληπτικής εποπτείας από το κράτος μέλος προελεύσεως» [42].

36 Η υπογράμμιση δική μου. Όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, η Επιτροπή επικαλείται τις αποφάσεις της 2ας Οκτωβρίου 1997, Saldanha και MTS (C-122/96, EU:C:1997:458, σκέψη 14)· της 29ης Απριλίου 1999, Ciola (C-224/97, EU:C:1999:212, σκέψεις 27 έως 34), και της 29ης Ιανουαρίου 2002, Pokrzeptowicz-Meyer (C-162/00, EU:C:2002:57, σκέψη 50).

37 Σημείο 31 των παρουσών προτάσεων.

38 Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση Nemec (C-256/15, EU:C:2016:619, σημείο 40). Βλ. συναφώς, ιδίως, αποφάσεις της 2ας Οκτωβρίου 1997, Saldahna και MTS (C-122/96, EU:C:1997:458)· της 14ης Ιουνίου 2007, Téléfonica O2 Czech Republic (C-64/06, EU:C:2007:348)· της 12ης Νοεμβρίου 2009, Elektrownia Pątnów II (C-441/08, EU:C:2009:698)· της 15ης Απριλίου 2010, CIBA (C-96/08, EU:C:2010:185)· της 12ης Σεπτεμβρίου 2013, Kuso (C-614/11, EU:C:2013:544), και της 14ης Φεβρουαρίου 2012, Toshiba Corporation κ.λπ. (C-17/10, EU:C:2012:72). Δεν λαμβάνω υπόψη την απόφαση του τμήματος μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου της 10ης Ιανουαρίου 2006, Ynos (C-302/04, EU:C:2006:9), δεδομένου ότι τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά έλαβαν χώρα αφότου το νομικό σύστημα της Ουγγαρίας προσήγγισε τη σχετική οδηγία, αλλά πριν από την προσχώρηση της Ουγγαρίας στην Ένωση την 1η Μαΐου 2004.

39 Βλ. απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2016, Nemec (C-256/15, EU:C:2016:954, σκέψεις 21 έως 27 και ιδίως σκέψη 23).

40 Απόφαση της 22ας Ιουνίου 2017, E.ON Biofor Sverige AB (C-549/15, EU:C:2017:490, σκέψη 76 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

41 Όπ.π., άρθρο 33 και παράρτημα 1.

42 Η υπογράμμιση δική μου. Βλ. απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, Buccioni (C-594/16, EU:C:2018:717, σκέψη 23).

48. Τούτου λεχθέντος, η διαφορά της κύριας δίκης διέπεται από το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης και ειδικότερα από την ελευθερία παροχής υπηρεσιών κατά το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, και όχι από την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων κατά το άρθρο 63 ΣΛΕΕ[43].

49. Κατά πάγια νομολογία, προκειμένου να κριθεί αν εθνική νομοθετική ρύθμιση εμπίπτει σε κάποια από τις θεμελιώδεις ελευθερίες που εγγυάται η Συνθήκη ΕΚ, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο σκοπός της εν λόγω ρυθμίσεως[44].

50. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, «υπό το φως των κανόνων της Συνθήκης σε θέματα ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η ασκούμενη από πιστωτικό ίδρυμα δραστηριότητα χορηγήσεως πιστώσεων συνιστά υπηρεσία κατά την έννοια του άρθρου 56 ΣΛΕΕ»[45]. Εθνική νομοθεσία «της οποίας το αντικείμενο αφορά κυρίως την παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών εμπίπτει στις διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, μολονότι θα μπορούσε να συνεπάγεται ή να αφορά κινήσεις κεφαλαίων»[46]. Από την άλλη πλευρά, «εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 64, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ τα εθνικά μέτρα των οποίων το αντικείμενο αφορά, κατά κύριο τουλάχιστον λόγο, κινήσεις κεφαλαίων»[47].

51. Ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 δεν έχει κανένα στοιχείο που να υποδηλώνει ότι σκοπεί στη ρύθμιση των κεφαλαιαγορών. Αντιθέτως, ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ «οφειλετών και μη αδειοδοτημένων πιστωτών» και περιορίζεται μόνο στις «συμβάσεις πιστώσεως» χωρίς να αφορά την ευρύτερη κεφαλαιαγορά εν γένει. Ακυρότητα προβλέπει μόνο για τις συμβάσεις πιστώσεως.

52. Δεδομένου ότι ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 εμποδίζει εταιρίες εγκατεστημένες εκτός Κροατίας να αποκτήσουν πρόσβαση στην κροατική αγορά για την παροχή πιστώσεων, επηρεάζει κατά κύριο λόγο την ελευθερία παροχής υπηρεσιών, και δεν μπορεί να προβληθεί ότι το αποτέλεσμα αυτό είναι απλώς δευτερεύον σε σχέση με οποιοδήποτε εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων[48]. Οι περιορισμοί που η εν λόγω ρύθμιση επιφέρει στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων αποτελούν αναπόφευκτη συνέπεια του περιορισμού που επιβάλλεται στην παροχή υπηρεσιών, οπότε παρέλκει η εξέταση της συμβατότητας της ρυθμίσεως με το άρθρο 63 ΣΛΕΕ[49].

53. Πρέπει να σημειωθεί ότι, εν πάση περιπτώσει, οι περιορισμοί στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων εξαρτώνται από την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας[50] όπως και οι περιορισμοί στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Όπως η γενική εισαγγελέας J. Kokott παρατήρησε στις προτάσεις της στην υπόθεση Trustees of the P Panayi Accumulation & Maintenance Settlements, σε

43 Σημειωτέον ότι, στις 5 Ιανουαρίου 2007, ημέρα συνάψεως της συμβάσεως, η Κροατία δεσμεύθηκε, δυνάμει του άρθρου 57, παράγραφος 1, της Συμφωνίας σταθεροποιήσεως και συνδέσεως μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των κρατών μελών τους, αφενός, και της Δημοκρατίας της Κροατίας, αφετέρου (ΕΕ 2005, L 26, σ. 3), να μη λαμβάνει «μέτρα ούτε [να] αναλαμβάν[ει] δράσεις που καθιστούν σημαντικά πιο περιοριστικές τις συνθήκες παροχής υπηρεσιών εκ μέρους υπηκόων ή εταιρειών της Κοινότητας και της Κροατίας, που είναι εγκατεστημένοι στο έδαφος συμβαλλομένου μέρους άλλου από εκείνο του προσώπου για το οποίο προορίζονται οι υπηρεσίες, σε σύγκριση με την κατάσταση που ίσχυε την παραμονή της ημερομηνίας θέσης σε ισχύ της [...] συμφωνίας», ήτοι την 1η Φεβρουαρίου 2005 (σχετικό δελτίο Τύπου στην αγγλική γλώσσα: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-05-122_en.htm?locale=en). Κατά το άρθρο 57, παράγραφος 2, τυχόν διαφωνίες σχετικά με το άρθρο 57, παράγραφος 1, επιλύονται με διαβούλευση μεταξύ των μερών.

44 Βλ. πρόσφατες προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Mengozzi στην υπόθεση Fidelity Funds (C-480/16, EU:C:2017:1015, σημείο 17), όπου παραπέμπει στις αποφάσεις της 1ης Ιουλίου 2010, Dijkman και Dijkman-Lavaleije (C-233/09, EU:C:2010:397, σκέψη 26), και της 21ης Μαΐου 2015, Wagner-Raith (C-560/13, EU:C:2015:347, σκέψη 31).

45 Απόφαση της 12ης Ιουλίου 2012, SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, σκέψη 72 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

46 Απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, Wagner-Raith (C-560/13, EU:C:2015:347, σκέψη 32).

47 Όπ.π., σκέψη 34.

48 Βλ. απόφαση της 26ης Μαΐου 2016, NN (L) International (C-48/15, EU:C:2016:356, σκέψεις 39 έως 41).

49 Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2006, Fidium Finanz (C-452/04, EU:C:2006:631, σκέψη 49).

50 Επί παραδείγματι, απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2013, Itelcar (C-282/12, EU:C:2013:629, σκέψη 32).

καταστάσεις αμιγώς ενδοκοινοτικού χαρακτήρα, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν χρειάζεται να επιλυθεί το ζήτημα της σχέσεως μεταξύ της ελευθερίας εγκαταστάσεως, της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, επειδή οι προϋποθέσεις που διέπουν τις θεμελιώδεις αυτές ελευθερίες ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό [51].

54. Επομένως, αν το Δικαστήριο διαφωνήσει με αυτή την πτυχή της αναλύσεώς μου και κρίνει ότι η διαφορά της κύριας δίκης διέπεται από την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων και όχι από την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 θα είναι πάλι ασύμβατος με το δίκαιο της Ένωσης, λόγω μη συμμορφώσεως με την αρχή της αναλογικότητας (βλ. ανάλυση στα σημεία 66 έως 69 των παρουσών προτάσεων).

55. Τέλος, η εναγόμενη σφάλλει όταν ισχυρίζεται ότι απλώς παρέχει πιστωτικές υπηρεσίες εντός της Αυστρίας, υπαινισσόμενη ότι το διασυνοριακό στοιχείο που απαιτείται για την εφαρμογή του άρθρου 56 ΣΛΕΕ δεν συντρέχει στην υπόθεση της κύριας δίκης.

56. Δεν αμφισβητείται ότι το δάνειο καταρτίστηκε μέσω διαμεσολαβητή εδρεύοντος στην Κροατία ούτε ότι το επίμαχο δάνειο εξασφαλίστηκε μέσω συστάσεως υποθήκης σε ακίνητα στην Κροατία, όπου βρίσκεται η κατοικία της οφειλέτριας. Τούτο είναι αρκετό, δεδομένου ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για να έχει το άρθρο 56 ΣΛΕΕ εφαρμογή σε δεδομένη κατάσταση, «απαιτείται να υφίσταται κάποιο στοιχείο αλλοδαπότητας» [52], υπό την έννοια ότι το άρθρο 56 ΣΛΕΕ απαγορεύει την επιβολή περιορισμών στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στο εσωτερικό της Ένωσης όσον αφορά τους υπηκόους κρατών μελών οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του αποδέκτη των υπηρεσιών, και εδώ δεν πρόκειται για κατάσταση της οποίας *όλα* τα στοιχεία εντοπίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνον κράτους μέλους [53].

Β. Επί της ουσίας

57. Η έννοια του περιορισμού εκτείνεται στα μέτρα που λαμβάνει κράτος μέλος τα οποία, μολονότι εφαρμόζονται αδιακρίτως, επηρεάζουν την πρόσβαση στην αγορά των επιχειρήσεων άλλων κρατών μελών και κατ' αυτόν τον τρόπο εμποδίζουν το εμπόριο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης [54].

58. Ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 συνιστά περιορισμό επειδή κηρύσσονται άκυρες οι συμβάσεις που έχουν συναφθεί χωρίς άδεια της Εθνικής Τράπεζας της Κροατίας. Στους συμβαλλομένους δεν επιτρέπεται να εκπληρώσουν τους όρους συμβάσεως παροχής υπηρεσιών έχουσας συναφθεί με υπηκόους κράτους μέλους (Αυστρία) εγκατεστημένους σε κράτος μέλος (Αυστρία) άλλο από εκείνο του προσώπου για το οποίο προορίζονται οι υπηρεσίες (Κροατία).

59. Πάντως, ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 εισάγει για δύο λόγους διακρίσεις εις βάρος επιχειρήσεων εγκατεστημένων εκτός Κροατίας που επιθυμούν να παρέχουν πιστωτικές υπηρεσίες στο εν λόγω κράτος μέλος.

60. Πρώτον, ο ορισμός του «μη αδειοδοτημένου πιστωτή» στο άρθρο 2 του ως άνω νόμου αναφέρει «κάθε νομικό πρόσωπο […] του οποίου η καταστατική έδρα βρίσκεται εκτός της Δημοκρατίας της Κροατίας». Τούτο σημαίνει ότι ο νόμος δεν έχει εφαρμογή για πιστωτές εγκατεστημένους στην Κροατία.

51 Υπόθεση C-646/15, EU:C:2016:1000, σημείο 41. Η γενική εισαγγελέας παραπέμπει στις προτάσεις της στην υπόθεση SGI (C-311/08, EU:C:2009:545, σημεία 37 και 38), όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι μόνον η ελευθερία εγκαταστάσεως έχει εφαρμογή –απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2010, SGI (C-311/08, EU:C:2010:26, σκέψη 36).

52 Απόφαση της 13ης Ιουνίου 2017, The Gibraltar Betting and Gaming Association (C-591/15, EU:C:2017:449, σκέψη 46).

53 Η υπογράμμιση δική μου. Όπ.π., σκέψεις 32 και 33 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

54 Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση Laezza (C-375/14, EU:C:2015:788, σημείο 56), όπου παραπέμπει στις αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 2013, SOA Nazionale Costruttori (C-327/12, EU:C:2013:827, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και της 15ης Οκτωβρίου 2015, Grupo Itevelesa κ.λπ. (C-168/14, EU:C:2015:685, σκέψη 67).

61. Δεύτερον, όπως επισημάνθηκε από την Επιτροπή (βλ. σημείο 33 των παρουσών προτάσεων), φαίνεται ότι οι μη αδειοδοτημένοι πιστωτές που είναι εγκατεστημένοι εκτός Κροατίας τυγχάνουν λιγότερο ευνοϊκής μεταχειρίσεως από τους μη αδειοδοτημένους πιστωτές εντός Κροατίας, λόγω της μη αναδρομικότητας των κανόνων περί ακυρότητας ορισμένων συμβάσεων που συνάπτονται από μη αδειοδοτημένους πιστωτές εγκατεστημένους στην Κροατία[55], σύμφωνα δε με πόρισμα του Ανωτάτου Δικαστηρίου της 12ης Απριλίου 2016 η ακυρότητα αφορά μόνο συμβάσεις καταναλωτικής πίστεως.

62. Κατά συνέπεια, ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο για λόγους δημόσιας τάξεως, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας, οι οποίοι προβλέπονται στο άρθρο 52, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ[56], αποκλειομένων ορισμένων επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος ικανών να δικαιολογήσουν τους αδιακρίτως εφαρμοζόμενους περιορισμούς της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όπως η εντιμότητα στην εκτέλεση των εμπορικών συμβάσεων, η προστασία των καταναλωτών, η προστασία του αποδέκτη υπηρεσιών από υπηρεσίες που παρέχονται από πρόσωπα που δεν διαθέτουν τα αναγκαία προσόντα, η διατήρηση της καλής φήμης του εθνικού χρηματοοικονομικού τομέα και η εύρυθμη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών[57] (βλ. παρατηρήσεις της Επιτροπής, σημείο 36 των παρουσών προτάσεων).

63. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Κροατία επικαλέστηκε την προστασία της δημόσιας τάξεως, τη διατήρηση της καλής φήμης και τη λειτουργία του χρηματοοικονομικού τομέα, την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων των Κροατών πολιτών, και ιδίως του ασθενέστερου συμβαλλομένου, καθώς και την προστασία των καταναλωτών. Ειδική μνεία έγινε επίσης του γεγονότος ότι μεταξύ του 2000 και του 2010 Κροάτες υπήκοοι είχαν λάβει τρεις χιλιάδες πιστώσεις από μη αδειοδοτημένους δανειστές, ύψους περίπου 360 εκατομμυρίων ευρώ, χωρίς όμως να υπάρχουν ακριβή στοιχεία λόγω του παράνομου χαρακτήρα των εν λόγω δραστηριοτήτων. Υποστηρίχθηκε ότι εξ αυτού αποδεικνύεται ότι η ως άνω δραστηριότητα επηρέασε τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στην Κροατία και συνετέλεσε στη δημιουργία ενός παράλληλου συστήματος παράνομων πιστώσεων το οποίο έβλαψε το χρηματοπιστωτικό σύστημα του κράτους και τη δημόσια τάξη.

64. Κατά την Κροατία, τούτο επηρέασε την τύχη πολλών χιλιάδων πολιτών της Κροατίας, οπότε ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 ήταν μέτρο έσχατης ανάγκης, η δε Κροατία ανέφερε επίσης ότι έγιναν κρούσεις προς δυνητικούς οφειλέτες αμφίβολης πιστοληπτικής ικανότητας με σκοπό την κατάσχεση της περιουσίας τους, όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι στη νήσο Rab ανακτήθηκαν με τον τρόπο αυτόν 220 ακίνητα, και κινήθηκαν 344 ένδικες διαδικασίες.

65. Όπως προαναφέρθηκε, δεν χωρεί επίκληση επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος (βλ. σημείο 62 των παρουσών προτάσεων) αναφορικά με περιορισμούς στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών οι οποίοι εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις. Ούτε εξάλλου αρκούν οι εκτιμήσεις της Κροατίας για να δικαιολογήσουν τον νόμο της 14ης Ιουλίου 2017 βάσει λόγων δημόσιας τάξεως, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας κατά το άρθρο 52, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, δεδομένου του εύρους που έχει το πεδίο εφαρμογής του νόμου.

55 Η Επιτροπή παραπέμπει στο άρθρο 19 j του νόμου περί καταναλωτικής πίστεως (*Narodne novine* αριθ. 75/2009, 112/2012, 143/2013, 147/2013, 9/2015, 78/2015, 102/2015 και 52/2016), το οποίο παρενέβαλε ο νόμος για την τροποποίηση και συμπλήρωση του νόμου περί καταναλωτικής πίστεως (*Narodne novine* αριθ. 102/2015).

56 Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2016, Laezza (C-375/14, EU:C:2016:60, σκέψη 26).

57 Η Επιτροπή επικαλείται τις αποφάσεις της 9ης Ιουλίου 1997, De Agostini και TV-Shop (C-34/95 έως C-36/95, EU:C:1997:344, σκέψη 53)· της 25ης Ιουλίου 1991, Collectieve Antennevoorziening Gouda (C-288/89, EU:C:1991:323, σκέψη 14)· της 18ης Ιουλίου 2013, Citroën Belux (C-265/12, EU:C:2013:498, σκέψεις 38 έως 40)· της 30ής Μαρτίου 2006, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti (C-451/03, EU:C:2006:208, σκέψη 38), και της 10ης Μαΐου 1995, Alpine Investments (C-384/93, EU:C:1995:126, σκέψη 44), και την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΖΕΣ στην υπόθεση Netfonds (E-08/16, [2017], Rep. 163, σκέψη 113).

66. Τίποτα από αυτά δεν αρκεί για να παράσχει νομιμοποιημένη δικαιοπολιτική βάση για τη θέσπιση ενός νόμου που προβλέπει την ακυρότητα *όλων* των συμβάσεων πιστώσεως με διεθνή χαρακτηριστικά, ανατρέχοντας σε συμβάσεις που είχαν συναφθεί έως και πριν από 17 έτη. Οι γενικόλογες επαναλήψεις περί δυσχερειών στις γραπτές παρατηρήσεις της Κροατίας (βλ. σημείο 27 των παρουσών προτάσεων) δεν συμπληρώθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση σε βαθμό που να αρκεί για να αποδείξει τη νομιμότητα της παρεκκλίσεως, σταθμιζόμενης με το μέγεθος του εμποδίου στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών που επιβλήθηκε με τον νόμο της 14ης Ιουλίου 2017.

67. Περαιτέρω, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τυχόν ειδικές απαιτήσεις όσον αφορά τα προσόντα ή τις άδειες που επιβάλλονται από το κράτος μέλος στο οποίο παρέχονται οι υπηρεσίες πρέπει να είναι αντικειμενικά αναγκαίες και δεν πρέπει να βαίνουν πέραν του ορίου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των εν λόγω σκοπών [58].

68. Εξαιτίας του γενικευμένου χαρακτήρα του, ο νόμος της 14ης Ιουλίου 2017 προδήλως υπερβαίνει τα όρια του αναγκαίου για την επίτευξη του θεμιτού σκοπού που ενδεχομένως επιδιώκει.

69. Η επιδιωκόμενη θεραπεία της (δημόσιας τάξεως) αδικίας την οποία επέφερε ένας γενεσιουργός δυσμενών διακρίσεων και γενικός κανόνας δικαίου ο οποίος κηρύσσει άκυρες όλες τις δανειακές συμβάσεις με διεθνή χαρακτηριστικά που είχαν συναφθεί έως και πριν από 17 έτη (και οι οποίες παρέμειναν ενεργές για πολλά χρόνια, παρά την έλλειψη άδειας από την Εθνική Τράπεζα της Κροατίας) θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μόνον αν η Κροατία προσκόμιζε πειστικές αποδείξεις για την ύπαρξη πιεστικού προβλήματος απαιτούντος ακραίες δράσεις. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, «εναπόκειται στο κράτος μέλος που προβάλλει έναν ιδιαίτερο σκοπό ως δικαιολογητικό λόγο για την παρακώλυση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών να παράσχει στο δικαστήριο που καλείται να αποφανθεί επ' αυτού του ζητήματος όλα τα στοιχεία που θα του δώσουν τη δυνατότητα να εξακριβώσει αν το συγκεκριμένο μέτρο ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που απορρέουν από την αρχή της αναλογικότητας» [59]. Τέτοια στοιχεία δεν έχουν προσκομιστεί.

70. Επιπλέον, όταν τα κράτη μέλη επιδιώκουν να δικαιολογήσουν κανόνες που περιορίζουν την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, οφείλουν να τηρούν τις γενικές αρχές του δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας δικαίου [60]. Σύμφωνα με την κλασική διατύπωση του Δικαστηρίου στην απόφαση Fedesa, «μολονότι, κατά γενικό κανόνα, η αρχή της ασφάλειας των νομικών καταστάσεων δεν επιτρέπει την έναρξη της ισχύος μιας κοινοτικής πράξεως σε χρόνο προγενέστερο της δημοσιεύσεώς της, αποκλίσεις επιτρέπονται, εξαιρετικά, όταν αυτό απαιτείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό και όταν εξασφαλίζεται δεόντως η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των ενδιαφερομένων» [61].

71. Το πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης συνίσταται σε παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου εκ μέρους κράτους μέλους για τη δικαιολόγηση περιορισμού της ελεύθερης κυκλοφορίας, αλλά τούτο ουδεμία επίδραση ασκεί για την εφαρμογή του κανόνα ουσιαστικού δικαίου [62]. Στη δικογραφία δεν υπάρχουν στοιχεία από τα οποία να προκύπτει ότι ελήφθη υπόψη τυχόν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της εναγομένης, έστω και αν η επίμαχη σύμβαση είχε τεθεί σε ισχύ δέκα έτη πριν από την απόφαση του Κροάτη νομοθέτη, όπως αυτή αποτυπώθηκε στον νόμο της 14ης Ιουλίου 2017, να την κηρύξει άκυρη με αναδρομική ισχύ.

58 Απόφαση της 25ης Ιουλίου 1991, Säger (C-76/90, EU:C:1991:331, σκέψη 15).

59 Απόφαση της 30ής Απριλίου 2014, Pfleger κ.λπ. (C-390/12, EU:C:2014:281, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

60 Επί παραδείγματι, απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Global Starnet (C-322/16, EU:C:2017:985, σκέψεις 44 και 45 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

61 Απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 1990, Fedesa κ.λπ. (C-331/88, EU:C:1990:391, σκέψη 45).

62 Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, Motter (C-466/17, EU:C:2018:758, σκέψη 52).

72. Τέλος, αξίζει να υπομνησθεί ότι το δίκαιο της Ένωσης προστατεύει τους οφειλέτες που τυγχάνουν άδικης μεταχειρίσεως στο πλαίσιο συμβάσεων καταναλωτικής πίστεως, συμπεριλαμβανομένων των συμβάσεων που έχουν στοιχείο αλλοδαπότητας. Τούτο αντικατοπτρίζεται στην πλούσια νομολογία του Δικαστηρίου για την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές [63], σε ένα τέτοιο πραγματικό πλαίσιο [64]. Αν ανακύψουν τέτοιες περιστάσεις στην Κροατία, η νομολογία αυτή είναι αυτονόητο ότι θα έχει εφαρμογή [65].

V. Πρόταση

73. Επομένως, προτείνω να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα του Općinski sud u Rijeci (πρωτοδικείου του Δήμου της Ριέκα, Κροατία) η ακόλουθη απάντηση:

Υπό τις περιστάσεις της κύριας δίκης, το άρθρο 56 ΣΛΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αντιτίθεται σε ρύθμιση κράτους μέλους η οποία προβλέπει την ακυρότητα των δανειακών συμβάσεων, αναδρομικώς από τον χρόνο συνάψεώς τους, καθώς και τυχόν άλλων δικαιοπραξιών που καταρτίζονται συνεπεία των εν λόγω συμβάσεων, όταν οι συμβάσεις συνάπτονται με πιστωτή εγκατεστημένο σε κράτος μέλος άλλο από το κράτος μέλος του προσώπου για το οποίο προορίζονται οι υπηρεσίες και μολονότι ο πιστωτής δεν διαθέτει τις άδειες που απαιτούν οι αρμόδιες αρχές του εν λόγω κράτους μέλους κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως.

63 ΕΕ 1993, L 95, σ. 29.

64 Βλ., επί παραδείγματι, πρόσφατες αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, OTP Bank και OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750)· της 31ης Μαΐου 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367), και της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, Andriciuc κ.λπ. (C-186/16, EU:C:2017:703).

65 Βλ. επίσης, επί παραδείγματι, οδηγία 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2008, L 133, σ. 66), και απόφαση της 12ης Ιουλίου 1012, SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443).